

de Duinrel

Natuurvereniging de Bollenstreek

29ste jaargang, september 2023

Bestuur John van Velzen; F. Koolhovenstraat 5, 2171 RD, Sassenheim
voorzitter telefoon: 06-54661288 of mail: voorzitter@bollenstreek.knnv.nl

penningmeester Jan Plomp; Ambachtstraat 29, 2181 RC, Hillegom
telefoon: 0252-516545 of mail: penningmeester@bollenstreek.knnv.nl

secretaris Maud van der Veen; Langevelderlaan 9, 2204 BB, Noordwijk
telefoon: 06-11098194 of mail: secretaris@bollenstreek.knnv.nl

ledenadministratie Maud van der Veen
mail: ledenadministratie@bollenstreek.knnv.nl

algemeen lid Agaat Mesman; Dopheidestraat 38, 2165 VP, Lisserbroek
telefoon: 0252-503039 of mail: agaat@quicknet.nl

Redactie Adrie van Dam, Annelies Moolenaar en Maud van der Veen
de Duinrel mail: deduinrel@gmail.com

webredacteur mail: webmaster@bollenstreek.knnv.nl

Excursiecommissie Agaat Mesman, Jan Bischoff Tulleken, Lidy van der Salm, Jan Plomp
en Jos van Schie

Waarnemingen Sarah Humphrey; Geestburg 6, 2171 DM, Sassenheim
telefoon: 0252-755156 of mail: vogelsbollenstreek@gmail.com

Milieuoverleg Nico Groen; Fazantstraat 50, 2162 GM, Lisse
Duin- & Bollenstreek telefoon: 0252-410460 of mail: nico.groen@casema.nl

Donateur of lid Maak € 18,00 respectievelijk € 41,50 over op NL32 INGB 00005 61947
worden? t.n.v. KNNV afdeling Bollenstreek te Hillegom o.v.v. ‘Donatie’ en/of ‘Con-
tributie’. Donateurs ontvangen de Duinrel. Leden krijgen daarnaast ook
het blad Natura van de landelijke KNNV. Het lidmaatschap of donateur-
schap starten of beëindigen kan alleen per kalenderjaar. Opzeggen moet
voór 1 november per brief of e-mail gebeuren bij de ledenadministratie.

ontwerp omslag Maud van der Veen
ontwerp logo Sarah Humphrey
foto's omslag Voorkant: “Kleine Parelmoervlinder”, Annelies Moolenaar
Achterkant: “Haas”, Annelies Moolenaar
Achterkant binnen: “Vuurtoren Noordpier IJmuiden”, Jos den Boer

De volgende Duinrel verschijnt onderdeelt van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging.
half december 2023. De vereniging organiseert activiteiten zoals lezingen en excursies met
De sluitingsdatum voor aandacht voor vlinders, vogels, libellen en planten. Informatie over de
de kopij is vereniging vind je op de website: <https://bollenstreek.knnv.nl>.
15 november 2023.

De Duinrel, 29ste jaargang, nr. 3, september 2023

Inhoudsopgave

<i>Van de redactie</i>	92
<i>De Enquête</i>	93
<i>Avondexcursie in de Groene Jonker</i>	93
<i>De Noordpier bij Wijk aan Zee/Velsen Noord</i>	95
<i>Fietsen door de Bollenstreek</i>	98
<i>De Eendenkooi in Warmond</i>	100
<i>Het Noordhollands Duinreservaat</i>	102
<i>Vlinders en libellen in de AWD</i>	106
<i>Zomerwandeling Tespelduyn</i>	108
 <i>In de spotlight - “Kalender-kevers”</i>	110
 <i>In de kijker – de Zomertortel</i>	112
 <i>Onder de loep - Opvallende nieuwkomer: de Ramshoorngal</i>	114
 <i>Bijpraten inventarisatie Langeveld</i>	115
 <i>Natuurmomentje - Beetje ‘Bioblitzen ’in Babadag</i>	118
 <i>Twee jonge Buizerds ringen op Langeveld</i>	121
 <i>Vier Torenavalken ringen op Langeveld</i>	122
 <i>Natuurmomentje – Yabba Dabba Doo!!</i>	123
<i>De Slobeend</i>	124
<i>Waarnemingen 1 mei t/m 31 juli</i>	125
<i>Activiteitenprogramma</i>	127

Van de redactie

Door: Annelies Moolenaar

Hier de nieuwe Duinrel, ons zomernummer!

We zijn blij dat er weer zoveel kopij binnengekomen is!

De schrijvende leden nemen u mee van de Oude Vuilnisbelt dichtbij tot Babadag ver van hier. Eigenlijk vormen al die verhalen samen als het ware een rondleiding in een prachtig zomerhuis.

In dat huis komen we tot rust en vergeten vervuiling en stress, zoals wanneer wandelaars op de Noordpier Tata de rug toekeren. Het is in harmonie ingericht, geïnspireerd door de kleurenwaaier van de zomerplanten op Tespelduyn. En bij zonsondergang begint een prachtige vogelshow waar je alleen maar voor op een bankje hoeft te zitten. We ontdekken in de tuin geneeskrachtige planten, en met veel waardering sluiten we onze gympen met klittenband. We verbazen ons over lamellen met reuksensoren, die kunnen openen of gesloten blijven – wat voor slaapkamergeheimen een uitkomst zou zijn. Maar heidelibellen doen dat zonder; en wilt u weten hoe, lees dan vooral het verslag over de libellenexcursie. Ook aan een ventilatierooster is gedacht. Lees maar, u komt het tegen!

Aan animatie ook geen gebrek: jeugdige gasten kunnen leren abseilen, bungelend in een tas een trap af, en krijgen na overwinning van dit circuit een mooie ring voor het leven. Ook is er een parcours uitgezet van boom tot boom, om de goede gastheer te vinden! Broedkorven zijn er alom en de kleintjes kunnen niet zomaar in het water vallen. Kortom: ieder, van jong tot ouder, kan in het huis van de natuur een spannende en weldadige zomer beleven!

Nog wat anders: als redactie vragen wij de fotograferende leden om verticaal genomen foto's, voor de omslag. En nog een tandje extra: ook al bewust rekening te houden met dat het Duinrellogo erop past, aan de bovenkant. Op deze wijze dient de kaft nu als voorbeeld, hoewel het natuurlijk ook puur genieten is een smullende Haas zo in de ogen te kunnen kijken.

De kruiskruiden bloeiden overal weer prachtig geel. En of een compleet Damhert zich daar nou achter wil verstoppen of de vlinders het als nectarkroeg waarderen: het geeft de sfeer van de heerlijke afgelopen zomer aan: het was echt een topper!

Veel leesplezier!

De Enquête

Door: Maud van der Veen

In juni hebben we alle leden en donateurs (154) van KNNV Bollenstreek een enquête gestuurd, omdat we benieuwd waren naar jullie waardering van onze activiteiten. 35 mensen (23%) hebben de enquête teruggestuurd, waarvoor dank.

We waren allereerst benieuwd naar uw beoordeling van de Duinrel. Nou, dat was een feestje. De overgrote meerderheid (91%) was er zeer tevreden over. Er kwamen ook suggesties binnen, zoals het verkorten van de vogelwaarnemingen, goed letten op de lengte van de artikelen (niet te lang) en wat meer aandacht voor wat meer persoonlijke natuurbelevingen. Gelukkig waren er ook mensen bereid af en toe de pen ter hand te nemen. We gaan ze benaderen.

Veel lezers willen toch graag de Duinrel op papier blijven ontvangen en zijn bereid daar wat extra voor te betalen. Een aantal geeft aan over te willen stappen op de digitale uitgave. Dat zullen we doorvoeren.

Het excursieprogramma voldoet ook aan de verwachtingen. Regelmatig meegaan is wegens de vele andere activiteiten voor een aantal mensen toch een belemmering. 25% van de respondenten gaat gemiddeld de helft van de keren mee. Er zijn een aantal leuke suggesties doorgegeven, die we in de komende tijd gaan proberen te realiseren.

De website wordt niet vaak bezocht. Voor zover men er wel komt is hij informatief genoeg.

En dan tenslotte het lustrum. Een aantal mensen wil meehelpen en er zijn leuke suggesties gedaan voor het programma. We gaan ermee aan de slag.

Avondexcursie in de Groene Jonker

Door: Hanneke Duivenvoorden

Het was een hele tijd geleden dat we aan een excursie hadden deelgenomen en daarom was het een extra motivatie om mee te gaan naar het mooie natuurgebied De Groene Jonker tussen Noorden en Zevenhoven op 26 mei. Deze excursie was juist in de avond omdat bij mooi weer de zonsondergang over het water en de biezen-rietvelden zo spectaculair kan zijn door de prachtige kleuren die het zachte licht van de ondergaande zon veroorzaakt. Dit wordt door fotografen "het blauwe uurtje" genoemd, ongeveer 20-30 minuten voor en na de zonsondergang.

Als we van huis gaan is het 15 graden en de zon schijnt. Om 20.00 uur toen iedereen aanwezig was gingen we met 16 enthousiaste mensen op pad. Het aantal deelnemers was niet te groot om met elkaar als groep te lopen. Wat ik mij van een aantal jaren geleden herinnerde was dat het waterrijke gebied met erg veel vogels erg vergrast is. We konden over gemaaide paden lopen tussen de mooie grassoorten met lange en bloeiende aren en hoorden gelijk al de Fitis luid zingen. Jan noemt de planten op zoals Waterzuring, Grote brandnetel, Speerdistel, Fluitenkruid, Zuring en de Vlier en alles staat mooi in bloei. De vogels zijn nog lekker wakker en laten zich zien en horen zoals de Boerenzwaluw. Adrie ziet een Fazant en zet hem op de foto; daarna door het hek heen nog een andere Fazant. Een zwerm Gierzwaluwen trekt over.

Stelkluut (Annelies Moolenaar archief)

Het is een prachtige avond in een bijzonder natuurgebied en dat gewoon in de Randstad. De wind is dun en het is koud, maar we hebben er allemaal rekening mee gehouden met onze kleding. Hans heeft een mooie foto van de Blauwborst gemaakt; deze zitten in het hoge riet. We komen er tijdens de wandeling meerde-

re tegen. Riek vindt een spinnetje in een huisje op een grasje. Dat huisje ziet eruit als een wollig holletje. Het spinnetje wordt zelfs wakker. We horen veel vogels. Ik hoorde heel duidelijk de Koekoek; alleen we zagen hem niet. We hebben allemaal de Snor heel goed kunnen horen. De Snor is een zomergast met een erg grappig prrrrrr – prrrrr ratelgeluid. Ik denk dat deze vogel het erg naar zijn zin had. Sjaak heeft een hele grote lens op zijn fotocamera en legt daarmee prachtige vogelbeelden vast. Ook de andere fotografen maken de mooiste opnamen. We zien 2 overvliegende Zwartkopmeeuwen in zomerkleed en wat Rietganzen. In het ruisende riet horen we de kikkers kwaken, een pad die niet kwaakt maar een brrrrr geluid maakt en we zien verschillende Rietgorzen op een stengel zitten. Ze zijn heel goed te zien. De Rietgors ziet er heel mooi uit met zijn zwarte kopje en witte halsbandje; ze houden zich vast aan de rietstengel en ze wiegen rustig heen en weer. Ze hebben een heel gevarieerde zang; tjiep, tjiep, tjiep. Drie Stelkluten zitten in de meertjes met eilandjes. We horen de Grauwe Ganzen in het water; het zijn er drie samen met de Meerkoeten en Geoorde Futen. John ziet drie Zwarte Sterns. Ze vliegen rechts over de bomen in de verte. Riek zegt: “wat een vreugdespel”. We maken een ware vogelshow mee. Op deze plek waar we op het open water kunnen kijken zien we vliegende eenden, een echtpaar Knobbelzwaan met 4 jonge zen 3 Grutto's. Sarah wijst ons nog op een Blauwe Reiger.

Het wordt kouder en we lopen met elkaar richting de plek aan de oostkant van het gebied waar je op hoger gelegen bankjes kunt gaan zitten om daar naar het fenomeen van de ondergaande zon en de prachtige vogel- en waterrituelen te kijken. We treffen het geweldig want dit bedoelt men met het blauwe uurtje. Sjaak was de gelukkige die de Rode Wouw heeft gezien; jammer dat hij geen foto kon maken. Het was een waardevolle excursie met veel gedeelde kennis en gezellige mensen. Er zijn 39 soorten vogels geteld met dank aan Sarah voor de genoteerde soorten. Deze zijn aan de webmaster voor de website doorgegeven. Tegen 22.00 uur reden voldaan wij weer naar huis.

De Noordpier bij Wijk aan Zee/Velsen Noord

Door: Sarah Humphrey

Op een frisse zaterdagochtend begin juni verzamelden in Lisse zeven deelnemers voor een excursie naar de andere kant van het Noordzeekanaal: de Noordpier van Wijk aan Zee/Velsen Noord. Liggend onder de rook van Tata Steel aan het einde van de Reyndersweg in Wijk aan Zee. Deze pier is voor de meeste minder bekend dan de Zuidpier van IJmuiden.

Met een lengte van 2.2 kilometer is de Noordpier een stukje korter dan de Zuidpier aan de overkant die 3 kilometer lang is. Deze asymmetrische opening tot de zee zorgt ervoor om verzanding van de haven van IJmuiden tegen te gaan en schepen te beschermen tegen zijstromingen tijdens het doorvaren naar het Noordzeekanaal.

Beide pieren zijn echte trekpleisters, niet alleen voor wandelaars, sportvissers en vogelaars maar ook voor het onderwaterleven zoals schelpdieren, kreeftachtigen en vissen. De betonblokken met hun gleuven en poeltjes zijn voor hen een ideale leefomgeving en deze voedselbronnen maken de pieren ook zeer aantrekkelijk voor vogels. De oorspronkelijke blokken liggen bedekt onder een dikke laag zeewier en bieden een lekker hapje voor vogels zoals Steenloper, Scholekster en Paarse Strandloper. De betonblokken die Rijkswaterstaat nu gebruikt zijn sterker maar ook gladder dan de oude blokken. Om ze toch aantrekkelijk te maken voor de onderwaterdieren zijn in een groot aantal blokken rond de waterlijn gleuven en holtes aangebracht en zijn de buitenkanten ook ruwer gemaakt. Dat de Noordpier korter dan de Zuidpier is maakt het niet minder interessant qua vogels. Integendeel! De totaal waargenomen soorten voor het gebied staat tot nu toe op 193.

Onder een strakblauwe lucht en met de wind in de rug begonnen wij met onze wandeling. Het strand lag er heerlijk bij, al was het best wel een surrealistisch tafereel: een gezellige strandtent met op de achtergrond de schoorstenen en fabrieksgebouwen van Tata Steel. Op het strand een paartje Meerkoet die heel lief voor elkaar waren, de ene knibbelde met zijn (of haar) snavel in de kopveren van de andere. Een grote groep surfers was druk bezig in de hoge golven hun sport te beoefenen. Het blijkt dat de zee vlak bij de Noordpier een van de beste surfplekken van Nederland is. De pier zorgt voor beschutting tegen de wind uit het zuiden en de ligging van de zandbanken zorgt voor de juiste golven.

Wij wandelden in een zeer rustig tempo verder, genietend van het uitzicht. Een van de cruiseschepen van DFDS Seaways voer de haven van IJmuiden binnen na de overtocht vanuit Engeland. Op het muurtje langs de pier hield een juveniele Zilvermeeuw ons goed in de gaten en was totaal niet bang toen de fotografen in de groep dichterbij wilde staan om een foto te maken. Visdieven en Grote Sterns vlogen luid krijsend over onze hoofden. Eenmaal het eindpunt van de Noordpier te hebben bereikt, namen wij een korte pauze om wat te eten en te drinken. Wij keken in het water dat tegen de betonblokken klotste, onderaan de pier krioelde het op die blokken van allerlei beestjes en vliegjes. Na een minuut of tien keerden wij om, om terug naar de parkeerplaats te gaan. Het weer was heerlijk met weinig wind en volop zon, totaal anders dan in de winter toen wij op de Zuidpier liepen!

Onderweg zagen wij een groep van vier Steenlopers die druk aan het foerageren waren boven op een met mossen en wieren bedekt rotsblok. Ik zocht naar een Paarse Strandloper alhoewel het niet de juiste tijd van het jaar voor deze soort is op de pier. De laatste waarneming was van 18 mei en dat is al heel laat!

Zilvermeeuw (Jos den Boer)

Zeer interessant was de geringde Zilvermeeuw die ik op een rotsblok vlak bij het strand zag, de vogel had een aluminium ring op de rechterpoot en een groene ring met de letters Y DBV op de linker. Van de foto's die ik maakte was de ring makkelijk af te lezen. Na enige speurwerk op internet kwam ik erachter dat deze vogel deel uitmaakt van een kleurringproject van meeuwen van Kees Camphuysen, die werkzaam is bij het Koninklijk Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee (NIOZ) op Texel en **de** meeuwenexpert van Nederland is. Ik stuurde de ringgegevens met foto's op naar Kees en kreeg een uitgebreid Excelbestand terug met alle waarnemingen van deze meeuw, door wie, wanneer en waar. Deze vogel werd op 29 mei 2020 als adult op haar nest met twee eieren in de Forteiland kolonie te IJmuiden geringd, in de oost duintjes om precies te zijn. In de afgelopen drie jaar is zij plaats getrouw geweest en bleef altijd in de buurt van IJmuiden. Zij heeft wel af en toe een uitstapje gemaakt: op 2 mei 2021 werd ze in de Cornelis van Eesterenlaan in Amsterdam gesignaleerd en in november en december 2021 is zij bij strandpalen 9-10 en 4-5 op Ameland gezien. Behalve een bezoek aan Schoorl aan Zee in juli 2022 is ze de afgelopen jaar blijven rondhangen op de Forteiland kolonie.

Fietsen door de Bollenstreek

Door: Maud van der Veen

Zaterdag 24 juni troffen we elkaar op de markt in Sassenheim, lekker in de schaduw onder de oude bomen. Het was prachtig zonnig weer en het zou knap warm worden. Met z'n vijftien stonden we klaar om enkele gebiedjes uit het Lustrumboek "Gebied en der Wijs" uit 2014 te verkennen. John van Velzen had het allemaal piekfijn uitgezocht en vol verwachting stapten we op de fiets.

Eerst maar even kijken bij de Slechtvalk op de toren van de Pancratiuskerk. En zo waar er zat een Slechtvalk boven op het kruis. Moeilijk om te zien of het vader, moeder of een kind was. Het Slechtvalk koppel bestaat uit twee vogels, die beide zijn geboren en geringd op de toren van Leeuwenhorst NH Hotels te Noordwijkerhout. Leuk dat ze een kerktoren in een dorp verderop hebben uitgezocht.

Vervolgens fietsten we naar de Oude Vuilnisbelt in Warmond. De vuilnisbelt is in 1976 gesloten vanwege de slechte invloed op de waterkwaliteit. In 2013 is het gebied als recreatiegebied ingericht en nu sta je op een prachtig uitkijkpunt van waar je een groot gedeelte van de Kaag kunt overzien. Sarah Humphrey vertelde wat ze er de afgelopen tijd zoal was tegengekomen: Velduil, Bruine Kiekendief, Roerdomp, Paapje, Kneu, Kleine Karekiet en Rietzanger. Het is echt een mooie uitwaai- en uitrustplek om af en toe te bezoeken. Ondertussen begon de zon al aardig te schijnen en viel de wind weg. Tijd dus om weer op de fiets te stappen om een beetje wind te vangen.

We zetten de tocht voort naar Huys te Warmont. Een bosachtige omgeving met wat welkome schaduw. Het is geen groot bos, maar wel heel divers. De fundamenten van Huys te Warmont dateren uit de 12/13^e eeuw. Het is diverse malen herbouwd en in de 17^e eeuw werd het kasteel omgeven door moestuinen, boomgaarden en allerlei verschillende soorten tuinen. Daarom is het nu een aantrekkelijk wandelgebied met veel oude Eiken, Beuken, Taxusbomen en Moerascypresen. We liepen een klein rondje om een goede indruk te krijgen. Omdat er de laatste tijd in de vegetatie wat meer ruimte is gemaakt, kom je prachtige doorkijkjes tegen en schilderachtige watertjes. En in al die oude bomen huizen heel veel Rosse Vleermuizen. Het is de grootste kolonie van Nederland.

Ons derde gebiedje was het eiland Koudenhoorn in Warmond. Het is een onderdeel van de Zwanburgerpolder die in 1972 ontgrond is. En opeens loop je dan tussen het riet en langs het water, zingen de Karekieten en Rietzangers volop en

vang je een glimp op van een IJsvogel. De Koekoek roept je vanuit de bomen hartelijk toe. Libellen en Waterjuffers scheren over het water en verder is het er stil! Heerlijk.

Als laatste gebied reden we naar de Klaas Hennepoelpolder. Via een klein weggetje onder het spoor pakten we de noordelijke ingang. Dit gebiedje is in 2007 ontstaan als compensatie voor de nieuwe woonwijk Poelgeest. Het is een plas-dras gebiedje, waar veel vogels foerageren en leven. Het gebied is bekend door Molen 't Poeltje, een molen uit 1789, die tot 1925 in functie was. Ook hier liepen we een klein rondje. De temperatuur was inmiddels nog meer gestegen, dus was het even puffen. Maar dat was de moeite waard, want midden in een poel liepen vijf Lepe-laars. Ouders met kinderen, die les kregen in het oplepelen van voedsel uit het water.

Lepelaars (Sarah Humphrey)

Grutto's keken verveeld toe, Bergeenden gaven hun jongen zwemles en Kluten liepen elegant te paraderen door het water. Wat een heerlijke afsluiting van onze tocht. Voldaan fietsten we weer huiswaarts.

De Eendenkooi in Warmond

Door: Marjo 't Jong-Montijn

De Eendenkooi in Warmond viert dit jaar haar 400-jarig bestaan. Op zaterdag 8 juli kregen we met 8 deelnemers een twee uur durende rondleiding door Jeroen, een vrijwilliger van Stichting Eendenkooi Warmond. De kanten van de eendenkooi werden op dat moment gemaaid, omdat er dode vogels gevonden waren en waarvan de oorzaak nog niet duidelijk was. Het kon botulisme of vogelgriep zijn. De Eendenkooi van Warmond is gebouwd in de 17e eeuw. Zichzelf respecterende landeigenaren hadden in die tijd meestal een eendenkooi. Een eendenkooi werd in het verleden maar om één reden gebruikt, namelijk het vangen van eenden voor consumptie. Ze wilden de eenden liever niet neerschieten omdat er dan loodkogeltjes in het vlees kwamen en dat was natuurlijk niet smakelijk en gezond.

De eendenkooi is een rustgebied in de Kooipolder, die tussen Sassenheim en de Kagerplassen ligt. Vanaf 1934 is de kooi in particulier bezit geweest. De laatste kooiker is in 2003 gestopt. Nu is het in beheer van Stichting Eendenkooi Warmond en wordt het gerund door vrijwilligers. De kooi wordt gebruikt om vogels te ringen en te onderzoeken of te laten herstellen van ziektes en voor educatie aan volwassenen en kinderen.

Om stroming door de kooi te krijgen maakten ze gebruik van het hoogteverschil tussen de Kagerplassen en de eendenkooi richting Sassenheim. In het midden is een grote kooiplas, waar de eenden kunnen landen. De eendenkooi in Warmond heeft zes zogenaamde vangpijpen en dit is vrij uitzonderlijk. Die vangpijpen zijn in feite gekromde slurven in het water, die van boven door netten zijn afgeschermd. De eenden werden de vangpijpen in gelokt door makke eenden (de stal-eenden). Daarna werden de eenden door de kooiker gelokt met het speciale kooikerhondje, die ze steeds verder de vangarm in joeg. Bij het uiteinde was de vangarm afgesloten door een soort klep, waardoor ze ook niet meer terug konden. Via luikjes in het net werden de eenden er vervolgens uit gehaald. Dan werden ze de nek omgedraaid, de snelste manier om ze te doden. Er werden op goede dagen wel meer dan honderd eenden per dag gevangen, totaal 5000 tot 8000 per jaar.

In juli vind je er vooral Wilde Eend, Slobeend, Pijlstaart, Krakeend, Bergeend (nu ook jongen), Kuifeend, Smient (die in Nederland in de winter trouwens talrijker zijn dan de Wilde Eend), Meerkoet, Aalscholver en soms de Wintertaling. Er zijn ook Blauwe Reigers, die hier 's winters in de bomen slapen. In deze tijd van het jaar zijn de verschillende eenden soorten moeilijker te onderscheiden, omdat ze

allemaal in eclipskleed zijn. Dan lijken de mannetjes qua uiterlijk op de vrouwtjes, ze lijken dan allemaal bruin, alleen de snavels zijn nog anders van kleur.

Door de spleten in het kooihuisje kun je de vogels in de plas goed zien en worden ze geobserveerd voor onderzoeksdoeleinden. In de kooikerplas staan ook palen met daaraan broedkorven. De vorm van de broedkorven en hoe deze geplaatst zijn zorgt ervoor dat de jonkies veilig beneden zitten en er niet uit kunnen vallen. Ook zijn ze mooi aan het oog onttrokken voor Zwarte Kraaien en Eksters.

Eendenkooi Warmond (Marjo 't Jong-Montijn)

De Wilde Eend is tegenwoordig steeds minder talrijk, dit komt omdat jonge eendes vooral insecten eten en die zijn er de laatste tijd steeds minder. Pas later eten de jonkies kroos. De kooikers waren vroeger vooral geïnteresseerd in Wilde Eenden, die waren het zwaarst en werden “helen” genoemd. De andere minder zware soorten werden de “halven” genoemd.

Er is nu ook een ijsvogelwand gemaakt. Nu waren er geen Ijsvogels aanwezig of zichtbaar vanwege de maaiwerkzaamheden. Dit jaar was er voor het eerst een broedende Ijsvogel. Jonge Ijsvogels blijven maar heel kort in het nest en worden al snel het nest uitgezet door de ouders. Ijsvogels krijgen veel jongen omdat er niet zoveel overleven. Ijsvogels kunnen, in tegenstelling tot wat de naam doet vermoeden, niet goed tegen strenge kou en hebben het 's winters vaak moeilijk.

Iemand vertelde dat de naam Ijsvogel eigenlijk komt van hun kleur. In het Duits eisblau (ijsblauw).

Helemaal aan het einde van de wandeling hing in de bomen nog een torenvalk-kast. De gids vertelde dat de jonge Torenvalken helaas al waren uitgelogen en dat de kast leeg was. We hadden het geluk dat ze nog in de bomen zaten en af en toe omhoog vlogen. Ik heb toch een aardige foto van een jonge Torenvalk kunnen maken met het licht prachtig door de veren. Dit was een onverwacht mooi toetje van de rondleiding.

Het Noordhollands Duinreservaat

Door: Sarah Humphrey

Op zaterdagochtend 10 juni onder een strak blauwe lucht verzamelde een klein clubje mensen in Lisse om op excursie naar het Noordhollands Duinreservaat te gaan. We bezochten het natuurgebied 'de Vlotter' in Heemskerk, onder leiding van onze gids Petra Kuyper. Het Noordhollands Duinreservaat is een van de grootste natuurgebieden in Nederland. Het gebied strekt zich uit van de terreinen van Tata Steel bij Wijk aan Zee tot de Schoorlse Duinen. Het is zo'n 20 kilometer lang en gemiddeld 2,5 km breed, met een oppervlakte van 5.300 hectare. Het omvat duinen, strand, binnenduinrandbossen en enkele kleinere natuurgebieden. Waterbedrijf PWN beheert het Noordhollands Duinreservaat in opdracht van de Provincie Noord-Holland.

Sinds jaar en dag wordt het gebied de Vlotter bewerkt, bewoond en bewandeld. Zo stond hier in vroegere jaren een landhuis met verschillende bijgebouwen. Het gebied was ook lang als tuinbouwgrond in gebruik. Tot ongeveer 1960 bestond de Vlotter uit kleinschalige tuintjes omringd met elzenhagen. Daarna is het grondgebruik intensiever geworden en zijn vele plant- en diersoorten uit het gebied verdwenen. De naam 'Vlotter' dateert uit de tijd dat er hout 'gevlot' werd via duinwater: in het duin werd hout verzameld en getransporteerd.

In november 2021 is PWN begonnen met de werkzaamheden om de Vlotter opnieuw in te richten en daardoor is er ruimte ontstaan voor recreatie, een gezonde waterhuishouding en bijzondere natuur. In april 2022 werd het gebied officieel geopend. Op de voormalige agrarische gronden is de grondwaterstand verhoogd. Ook is ruimte gegeven aan de natuurlijke waterlopen omgeven door vochtige duinvalleien. Het agrarische gebruik heeft plaatsgemaakt voor natuur en wandel-

mogelijkheden langs bloemrijke vochtige graslanden met veel variatie en elzenhagen. De schapen zijn gebleven en maken daarmee onderdeel uit van de cultuurhistorie van de Vlotter. De nieuwe inrichting is goed voor bloeiende kruiden en de insecten en vogels die daar direct van profiteren. Zo heeft de geschiedenis van het gebied een belangrijke rol in de nieuwe inrichting gespeeld.

Noordhollands Duinreservaat (Sarah Humphrey)

Petra nam ons mee op een 'rondje Vlotter' waardoor wij veel verschillende plantensoorten zagen met als afsluiter een heel bijzonder tafereel. Zo konden wij goed zien hoe dit vrij nieuwe gebied in ontwikkeling is. Van de planten die in het gebied te zien zijn wist Petra leuke weetjes te vertellen. De lijst hieronder bevat een klein deel van onze waarnemingen.

- **Kleefkruid** is een plant uit de sterbladigenfamilie (*Rubiaceae*). De plant dankt haar naam aan het feit dat ze vast blijft zitten aan alles wat erlangs strijkt. Planten en vruchtjes blijven hangen in de vacht van dieren en zo doende worden de vruchten over grote afstanden verspreid.
- De naam **Dagkoekoeksbloem** verwijst naar het overdag openstaan van de bloemen. Interessant om te weten is dat hoewel de bloemen overdag open zijn, de plant voor bestuiving grotendeels afhankelijk is van nachtvlinders. Oorwormen gebruiken de lege zaaddozen van de Dagkoekoeksbloem graag als schuilplaats.

- Sommige **Helmkruid** soorten bevatten nuttige stoffen zoals iridoïden, en overall ter wereld zijn verscheidene soorten in traditionele medicijnen gebruikt. De botanische naam *Scrophularia* komt van 'scrofula', een vorm van tuberculose, omdat verschillende soorten planten in dit geslacht gebruikt werden bij de bestrijding van deze ziekte.
- **Grote klit** is een plant die voorkomt in bermen, ruigten en op open plekken in bossen. De vruchten worden verspreid doordat ze aan de vacht van dieren blijven hangen. Wie ook een wandeling langs Grote klit maakt weet hoe de vruchtjes ook snel aan kleding en schoenveters kunnen vasthouden! Wist je trouwens dat Klittenband een uitvinding van de Zwitser Georges de Mestral is? Hij kwam in 1941 op het idee, nadat hij zich verbaasde over hoe moeilijk hij klitten uit zijn kleding en uit de vacht van zijn hond kreeg, die zich daar hadden verzameld tijdens hun gezamenlijke dagelijkse wandeling. Hij merkte op dat klitten zijn overdekt met kleine haakjes, waarmee ze zich in de kleding en de vacht vastgrepen. Mestral zag mogelijkheden en ontwikkelde – met veel tijd en moeite – een sluitingssysteem dat hij in 1951 in Zwitserland patenteerde.
- **Rode klaver** werd vroeger veel gebruikt als voedergras en komt weer meer in de belangstelling voor de ecologische landbouw. Hij wordt wel geteeld als stoppelgras, dat wil zeggen dat de Rode klaver in maart en april onder graan gezaaid wordt en na de oogst van het graan verder groeit.
- **Geel nagelkruid** of Gewoon nagelkruid is een in de Benelux vrij algemeen voorkomende kruidachtige plant uit de rozenfamilie (*Rosaceae*). De Nederlandse naam van deze plant heeft geen betrekking op de op nagels lijkende weerhaakjes van de vruchtjes, maar op het feit dat de wortel naar kruidnagel ruikt.
- **Duizendblad** is een plant uit de composietenfamilie. De geslachtsnaam is afgeleid van Achilles, die Duizendblad met zijn legers meenam voor de behandeling van krijgswonden. Duizendblad werd vroeger, voordat de werking van Hop ontdekt werd, gebruikt bij het brouwen van bier. In de zeventiende eeuw was deze plant een populaire groente. De jonge bladeren werden als spinazie klaargemaakt of in soep gedaan.
- **Stinkende gouwe** groeit vooral langs heggen en op ruige plaatsen. De plant wordt ook wel Wrattenkruid genoemd. Volgens de middeleeuwse signatuurleer kon deze plant bij galklachten toegepast worden, vanwege de gele kleur van het melksap en de vorm van de bladeren. Stinkende gouwe werd als geneeskruid ook gebruikt bij onder meer oogziekten. Het gele sap werd ook tegen wratten ingezet.

- **Slangenkruid** komt vooral voor in kalkrijke duinen, op warme, iets bemeste zandgrond. Hierbuiten is het een zeldzame plant, vooral in noordoostelijk Nederland. Volgens de lijfarts van de Romeinse keizer Nero, helpt de wortel, als met wijn gedronken, tegen slangenbeten.
- De **Teunisbloem** heeft gele bloemen met vier kroonbladen. Het is een nachtbloeiër en opent de bloemen 's avonds in de schemering te openen. De volgende dag verwelken ze, maar 's avonds gaan weer nieuwe bloemen open, zo wekenlang. Ze worden door nacht-actieve insecten bestoven.
- De **Blaartrekkende boterbloem** is een eenjarige plant uit de ranonkelfamilie (*Ranunculaceae*) en heeft verschillende regionale namen, zoals op Walcheren 'Kikkerbloempje'. Andere namen zijn 'Jeukbloem' of 'Kankerbloem'. Terwijl alle boterbloemen giftig zijn door de aanwezigheid van de stof protoanemonine, geldt dit in het bijzonder voor de Blaartrekkende boterbloem: deze staat bekend als de giftigste boterbloem en heeft een gehalte van 2,5% aan protoanemonine. Wanneer de bladeren gekreukt, beschadigd of vernalen worden, kunnen ze lelijke zweren en blaren op de huid veroorzaken.
- **Smeewortel** is een algemeen voorkomende plant in ruigtes, bermen, op dijken en bij slootkanten. Traditioneel worden zalven en omslagen of kompressen op basis van Smeewortel ingezet bij botbreuken, verstuikingen en kneuzingen. De plant heeft dan een pijnstillende, ontstekingsremmende werking. Vroeger werd de plant ook inwendig gebruikt, maar dit is afgeraden in verband met de hoge dosering pyrrolizidine-alkaloïden, dat de lever aantast.
- De **Ratelaar** heeft vierkanti-ge stengels waaraan de bladeren steeds twee aan twee (tegenoverstaand) staan, de bloemen zijn plat en geel. Het is eenjarige en de zaden zijn maar kiemkrachtig tot het volgend voorjaar. Dat heeft als gevolg dat wanneer de planten, door bijvoorbeeld een verkeerd maaibeheer niet tot zaad zetten komen, de planten in één jaar uit een terrein verdwenen kunnen zijn.

Ratelaar en Rietorchis (Sarah Humphrey)

Bijzonder van de Ratelaar is dat het een half-parasiet is. In de winter groeit de wortel al uit en gaat op zoek naar de wortels van andere planten zoals gras of klaver. De plant boort deze aan en haalt hier een gedeelte van zijn nutriënten. Dat de plant gras parasiteert, heeft hem populair gemaakt bij natuur- en heemtuinbeheerders want het dringt het gras nog wat verder terug. Zo worden bepaalde orchideeënsoorten opvallend vaak vergezeld door deze plant. Dit was duidelijk te zien op de laatste plek waar Petra ons toebracht, een poeltje met rondom een prachtige geel-roze bloemenzee van Ratelaars en tientallen Rietorchissen! Een ontzettend mooie afsluiting van een zeer interessant en leerzame wandeling

Hopelijk zien we een volgende keer de **Parnassia**, die is nog niet aanwezig in het gebied maar is een wenssoort van PWN. Parnassia is een zogenoemde 'prestatie indicator', dat wil zeggen dat als deze soort terugkomt de natuur in goede staat verkeert.

Met dank aan Jos van Schie voor het organiseren van deze excursie en een bijzondere dank aan Petra Kuyper voor de soortenbeschrijvingen.

Bron: <https://www.pwn.nl/vlotter#pane-link-15517>

Vlinders en libellen in de AWD

Door: Sjef Leermakers

En zo kwamen we te weten wat het verschil is tussen een Steenrode heidelibel en een Roodbruine heidelibel. Ongelooflijk wat Marja, onze gids, ons in korte tijd allemaal wist te vertellen over vooral libellen en plantjes. Om over dat laatste meteen maar een pakkend voorbeeld te geven: we vonden een klein bloemetje met de welluidende naam 'Stijve ogentroost', natuur is soms poëzie.

We waren met 20 deelnemers gestart bij ingang Panneland, waar we kennis maakten met onze twee gidsen Marja en Frans, afkomstig van KNNV Haarlem en omstreken. Na een wandelingetje van een minuut of 10 werd de groep gesplitst en zo kwam ik terecht in de groep van Marja. Over de andere groep van Frans kan ik dus niet zoveel melden.

Omdat het weer vrij nat en koel was, waren er niet zoveel vlinders te zien. Libellen daarentegen volop en ook vanwege het weer vlogen ze bijna niet en zaten ze stil op een blad of stengel, waardoor we ze op ons gemak konden bekijken en fotograferen. Dus ook hier gold de gouden regel '*alle nadeel hep se foordeel*'.

Marja wist ons o.a. mee te nemen in het boeiende verhaal van de voortplanting van de Heidelibellen (Steenrode-, Roodbruine-, of Bloedrode-). De man draagt zijn sperma in een zakje vlak onder zijn kop. Voorafgaand aan de paring grijpt het

mannetje een vrouwtje direct achter haar kop met zijn achterlijfspunt. Vervolgens brengt het vrouwtje haar achterlijfspunt naar een geslachtsorgaan aan het borststuk van het mannetje. Dit heet de tandempositie. Als de geslachtsopeningen met elkaar in contact komen, probeert het mannetje eerst het sperma van eventuele voorgangers te verwijderen met een soort borsteltje dat aan zijn penis hangt. Daarna brengt het mannetje zijn sperma uit het zakje in de geslachtsopening van het vrouwtje. Die bewaart het sperma totdat haar eitjes rijp zijn. Pas als de eitjes gelegd worden, wordt het sperma toegevoegd en zo vindt de bevruchting plaats. Wonderlijk!! De bevruchte eitjes worden in het water gedropt, waar ze zich ontwikkelen tot een larve die zich na elke groeifase gaat vervellen (14 keer), tot er uiteindelijk een volwaardige libel is ontstaan, die –de larve is inmiddels langs een stengel omhoog gekropen- na een paar uur drogen zijn eerste vlucht kan maken. Marja wist nog te vertellen dat er in Nederland 50 soorten dagvlinders zijn; 72 soorten libellen en 2300 soorten nachtvinders. Ook zagen we nog even een Zandhagedis wegschieten. Marja liet ook nog een dode Julikever zijn, die ze in een doosje bewaard had.

Een korte samenvatting van wat we allemaal (althans ik) gezien hebben:

Sprinkhanen: Grote groene sabelsprinkhaan, Blauwvleugelsprinkhaan,
Libellen: Bruinrode heidelibel, Steenrode heidelibel, Bloedrode heidelibel, Gewone oeverlibel en Vuurlibel

Juffers: Watersnuffel en Houtpantserjuffer

Vlinders: Icarusblauwtje, Bruin zandoogje en Atalanta

Nachtvinders: Kroosvlindertje

En tot slot nog een aantal Aardhommels.

Plantjes: Kleine watereppe, Echt duizendguldenkruid, Watermunt, Zomprus, Stijve oegentroost en Reigersbekje (is de waardplant van Bruin blauwtje).

Tot slot: een Grote groene sabelsprinkhaan vond mijn haardos zo aantrekkelijk dat hij daar minutenlang op bleef rondscharrelen om uiteindelijk mijn kruin te bereiken. Een persoonlijk hoogtepunt. Ook vond ik nog een gal van een Aardappelgalwesp.

Jan, zeer bedankt voor de organisatie van deze bijzondere excursie en ook Marja en Frans bedankt voor de deskundige inbreng.

Zomerwandeling Tespelduyn

Door: Maud van der Veen Foto's: Sarah Humphrey

Op 8 juli was het zo'n prachtige zomerse dag, volop zon en goed warm. De KNNV organiseert elk kwartaal een wandeling op Tespelduyn. Een mooie gelegenheid om mensen rond te leiden op een plek, waar ze zelf niet zo makkelijk kunnen komen en waar veel natuur te zien is.

In de zomer kijken we voornamelijk naar de planten. De diversiteit op Tespelduyn is groot, omdat de vele waterpartijen zorgen voor het nodige vocht en er anderszids ook veel drogere stukken zijn, waar slechts eenmaal per jaar gemaaid wordt en verder de natuur zijn gang mag gaan. En als je naar planten kijkt kom je altijd ook allerlei andere beestjes tegen.

Waterlelie

Gewone Oeverlibel

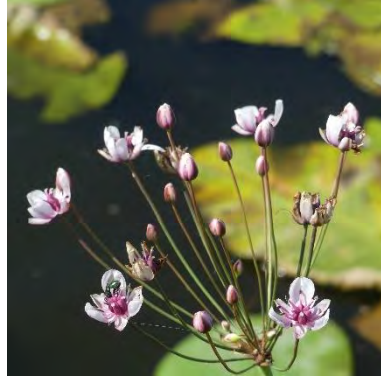
Langs de vijverranden vonden we bijvoorbeeld veel insecten en libellen, die zich vanwege de lekkere warme zon goed lieten zien. Op de bladeren van de Waterlelie vinden Oevervliegen altijd wel wat te eten. Op de stengels van de Gele plomp kruipen de waterjuffers voorzichtig uit het water om in de zon hun laatste huidje af te gooien en op te drogen, zodat ze kunnen vliegen. En de Gewone oeverlibel gebruikt elke uitstekende stengel als uitvalbasis voor zijn vluchten.

Langs de sloten kom je weer andere planten tegen. De Moerasandoorn met zijn licht roze bloemen staat graag aan de slootkant. De Watersnuffel maakt graag gebruik van het Riet. En de Zwanenbloem zoekt graag een plaatsje in het water.

Watersnuffel

Zwanenbloem

Op de schuine hellingen van de terp was het een ander beeld. Daar was de grond veel droger. Het Zeepkruid hield dapper stand, Groot Kaasjeskruid kan iets beter tegen de droogte en bloeide volop. En de gele Akkerdistel maakte het kleurenpalet compleet.

Scholeksters vlogen luid roepend over ons heen om een eindje verderop in het gras op zoek te gaan naar voedsel. Terwijl de Blauwe reiger even verderop stilletjes door de slot sloop, ook op zoek naar voedsel. En vlinders, zoals de Daggauw-oog, fladderden daartussen door vrolijk van knop naar knop.

Scholekster

Blauwe Reiger

↳ In de spotlight - “Kalender-kevers”

Door: *Adrie van Dam*

De Meikever vliegt in mei, de Junikever in juni en de Julikever in juli. Deze kevers hebben een eigen kalendermaand om ‘hun ding’ te doen en de afgelopen maanden heb je ze misschien wel gezien. Een goed moment om eens iets meer over deze kevers te weten te komen.

Eerst maar iets meer over dit drietal. Deze kevers behoren tot de Bladsprietkevers (*Scarabaeidae*) en deze naam verwijst naar de bladsprieten, de antennes die ook wel tasters of voelsprieten genoemd worden. De verdikking aan het uiteinde van de antennes eindigt in een aantal lamellen die reuksensoren bevatten en waarmee de mannetjes de vrouwtjes op de geur kunnen vinden. Het belangrijkste in een keverleven is tenslotte de voortplanting.

*Meikever – antennes met lamellen
(Adrie van Dam)*

De kevers zijn geliefd en gehaat. In sprookjes en vertellingen spreken ze tot de verbeelding, voor zangers en dichters zijn ze een inspiratiebron, fotografen zien ze graag voor de lens, maar tuinders en kwekers zijn er niet blij mee.

De larven van bladsprietkevers, engerlingen, zijn hongerig en beknabbelen de wortels van planten en brengen zo schade aan bomen en gewassen. Zo werd er in de 70er jaren volop de insecticide DDT gebruikt met als gevolg dat het insect bijna was verdwenen. In 1974 schreef Reinhard Mey zelfs een protestlied “Er zijn geen meikevers meer” en dat door Martine Bijl vertolkt werd. De Meikevers zijn jarenlang zeldzaam geweest en ze zijn nu weer terug.

Het leven van de meeste kevers duurt als larve veel langer dan het leven als volwassen insect. Het grootste deel van het keverleven speelt zich ondergronds af. Drie tot vier jaar leven ze in een larvenstadium. De volwassen kever komt voor de winter al uit de larve, maar verblijft tot het voorjaar in een ‘poppenwieg’ onder de grond. In mei, juni of juli komen ze massaal uit de grond gekropen en ze leven maar vier tot zes weken, ongeveer een kalendermaand lang. Buiten de ‘keverkalendermaand’ om wordt dit drietal nauwelijks waargenomen. Vogels, reptielen, amfibieën en vleermuizen hebben deze kevers op het menu staan. Als de kever

niet ten prooi valt door de eetlust van insecteneters, is het leven alsnog niet lang bestemd. Nadat de kevers eitjes in de grond hebben gelegd zijn ze gedoemd te sterven.

De Meikever (*Melolontha melolontha*) kan 3 cm groot worden leeft van de bladeren van eik, beuk en esdoorn die voornamelijk op zandgronden staan. De Meikever is een lompe vlieger die als een oude brommer door de lucht vliegt op zoek naar een vrouwtje en die je vooral in de avond kan horen. Het zijn schemeringsdieren en ze zijn vooral in de avond actief. Ze oriënteren zich bij het vliegen op de maan. Bij kunstlicht raakt de kever in de war en blijft hij rondjes cirkelen rond die lamp en mist daardoor een belangrijke afspraak met een potentieel vrouwtje.

De Junikever (*Amphimallon solstitiale*) is bijna 2 cm en lijkt veel op de Meikever en wordt vaak gezien als een 'jonge meikever'. Het verschil zit 'm in de ruige beharing van de Junikever. Junikevers eten bladeren van loofbomen en 's avonds vliegen ze rond de boomkruinen. Biologen noemen dit 'hilltopping'. Op zwoele avonden worden ze actief. In de lucht ontmoeten het mannetje en het vrouwtje elkaar. Vervolgens laten ze zich samen uit de lucht vallen en na de landing gaat hun avontuur verder. En mocht je zelf een romantische wandeling maken bij maanlicht dan zou zo'n stelletje zomaar een tussenlanding op je hoofd kunnen maken.

De Julikever (*Polyphylla fullo*) is de grootste van de drie en kan 4 cm worden. Het heeft een ander uiterlijk en opmerkelijke rugschilden met een gemarmerde tekening. In tegenstelling tot de andere twee soorten opent de Julikever zijn lamellen aan de voelsprietten niet.

De Julikever opent zijn lamellen aan de voelsprietten niet (Foto: JBT – rechts 7x vergroot)

Bij dreigend gevaar maakt de Julikever een vrij hard, knarsend geluid met het achterlijf om zijn belagers af te leiden. Ze striduleren dan net als krekels en sprinkhanen. De Julikever is in Nederland streekgebonden. Het leefgebied is naaldbos op zandgrond en het knaagt aan dennennaalden. Het duingebied is de plek waar je deze kever kan vinden van zonsondergang tot middernacht, want overdag zit de kever stil.

Eind 19^e eeuw stond de Meikever ook bij de mens op het menu en was in trek als Meikeversoep. Voor de creatieve kok die iets nieuws wil proberen is hier het recept voor een proteïnerijke soep beschikbaar.

Recept – Meikeversoep

Recept is afkomstig van Dr. Schneider te Fulda en gepubliceerd in 1867 in het “Magazine für Staatsarzneikunde”. In Nederland werd het recept in 1916 gepubliceerd in een gerenommeerd tijdschrift “Buiten”.

Meikeversoep

De meikevers, waarvan men er dertig stuks op eene portie rekent, worden zodra ze gevangen zijn afgewasschen, daarna in een vijzel fijngestampt, in boter gebraden, en met bouillon gekookt, vervolgens doorgezeefd en met geroosterd brood op tafel gebracht. Slechte bouillon wordt door de meikevers zeer goed, en een goed klaargemaakte meikeversoep is smakelijker, lekkerder en krachtiger als kreeftensoep. Zij is aangenaam van geur, en bruinachtig van kleur zoals de dekschilden van de meikevers. Ook zonder bouillon en slechts in water gekookt geven de meikevers, zoo bereid als boven gezegd is, een goede krachtige soep. Men neme echter geen meikevers die eikenbladeren gegeten hebben, daar dezen een samentrekkende bijmaak hebben. Het is niet waar dat de meikevers prikkelende eigenschappen bezitten: zij zijn slechts voedzaam, meer niet. De confituriers leveren tegenwoordig gesuikerde meikevers en men eet thans geconfijte meikevers bij het dessert.

🦋 In de kijker – de Zomertortel

Door: Annelies Moolenaar

De zomertortel, *Streptopelia turtur* is een onopvallende duif, die helaas maar veel te weinig gezien wordt in onze streek. De soort is schrikbarend in aantal afgenomen en staat daarom op de Rode lijst. Houtduiven en Turkse Tortels, en allerlei

variaties Stadsduif/Rotsduif die rondstruinen in winkelcentra... daar gaan harten niet harder voor kloppen. Maar de Zomertortel.... wie kent 'm nog?

De zacht snorrende roep (*turturtur...* zoals in de wetenschappelijke naam ook meegegeven is) die uit alle windrichtingen lijkt te komen, geeft een ultiem vredig zomers gevoel. En dan wil je hem ook graag zien, maar is het soms net alleen de glimp van de mooie witte staartrand als het duifje wegvliegt. Met enig geluk kan je hem op een uitstekend punt bovenop een dichte struik zien zitten, met de bijzonder roestbruine kleur op de rug en het 'ventilatie-rooster' in de nek. Bijzonder hoe die verentekening daar is, zo hebben andere duivensoorten dat niet!

Ze missen ruigtes, hagen en onkruidranden rond het strakke akkerland, en ze worden nog altijd bejaagd tijdens hun trek. Bleven ze maar lekker in de winter hier, dan hoefden ze niet langs al die lekkerbekkende loopgraven. Maar in de winter is er te weinig voedsel dus ze moeten wel.

Deze lente maakte ik een wandeling bij Kwade Hoek, Goedereede. Bij de parkeerplaats al hoorde ik het weldadig zacht koerende geluid. Heerlijk! Meerdere Zomertortels hadden er hun territorium, dus een wandeling daar is bijna nostalgie. Zo fijn dit prachtige duifje weer eens te zien! Hopelijk komen er nog weer eens betere tijden voor deze prachtige zomervogel!

Zomertortel (Annelies Moolenaar)

🔍 Onder de loep - Opvallende nieuwkomer: de Ramshoorngal

Door: Joop Kortselius

Tijdens een wandeling aan de Klinkenbergerplas op 18-02-2023 zag ik de Ramshoorngal voor het eerst. Het is een bruine harde houtige gal op een Zomereik (*Quercus robur*).

Ramshoorngal: vers exemplaar en een verhout exemplaar (Joop Kortselius)

De gal bestaat uit een bol deel waarin de larve leeft en een opvallend uitgroeiisel waaraan de gal haar naam ontleent. Ook de deftige naam *Andricus aries* verwijst hiernaar: het sterrenbeeld Ram wordt *Aries* genoemd. Later in juli en augustus zie ik tientallen Ramshoorngallen, nu nog fris groen van kleur en nog niet verhout. Hoe leven ze? En waar komen ze vandaan?

Net als andere *Andricus*-soorten doet *Aries* aan gastheerwisseling. De kleine zwarte galwespjes, die uit de Ramshoorngallen sluipen, zoeken een Moseik (*Quercus cerris*) en leggen daar eitjes in de okselknoppen. De daar geboren galwespjes keren terug naar een Zomereik en hun nakomelingen vormen daar de Ramshoorngallen. Pas van 2003 dateert de eerste waarneming in Nederland. In Oost- en Zuid-Europa komt de soort al langer voor. Bij de Klink groeien de beide gastheer-eiken (waardbomen) niet ver van elkaar. Bij de herinrichting van het recreatiegebied is langs het parkeerterrein een hele rij Moseiken aangeplant. De Zomereiken staan er al veel langer.

ZOEKTIP. Verplaats je van het parkeerterrein met Moseiken richting de fietsbrug en kijk uit naar een geschikt plekje op een Zomereik. Zo doen de galwespjes het ook.

👤 **Bijpraten inventarisatie Langeveld**

Door: Maud van der Veen

We zijn inmiddels al weer flink opgeschoten met onze natuurinventarisatie op Langeveld. Hadden we half mei al 750 verschillende soorten, half augustus zitten we al op de 1150 verschillende soorten. We hebben inmiddels al 187 medewaarnemers, die hun waarnemingen hebben ingevoerd. Leuk om te zien dat een aantal daarvan vanaf het natuurkampeerterrein Ruigenhoek zijn ingevoerd, wat in het gebied ligt. We hebben dus hulp van vakantiegangers.

We voerden met elkaar al ruim 8.000 waarnemingen in. De meeste waarnemingen waren vogels (2.400 met 108 soorten), gevolgd door planten (1.000 met 240 soorten), nachtvlinders (800 met 213 soorten), paddenstoelen (590 met 157 soorten), dagvlinders (650 met 26 soorten), mossen/kostmosses (590 met 123 soorten) en libellen (521 met 29 soorten).

Bijzondere waarnemingen waren er genoeg, inmiddels hebben we 50 zeldzame soorten gevonden, waaronder deze vier.

Bosmeikever en Zuidelijke heidelibel (Sjaak Weijers)

Wondklaver en Gelijnde silene-uil (Sjaak Weijers)

Ondertussen ziet het gebied er natuurlijk ook anders uit. De open velden staat vol met allerlei soorten grassen en veldbloemen. De vlinders en bijen genieten daar enorm van. De diverse poelen worden omzoomd door riet, waar de libellen en waterjuffers van profiteren.

Als je door het gras loopt ritselt het van springende ratelaars, wegvlochtende grasmotten en fladderende vlinders. Maar een grasmot op de foto krijgen is een hele kunst, hij eindigt altijd onder een blad of een steeltje.

Paartje Icarusblauwtje en Kleine vuurvlinder (Maud van der Veen)

Het aantal herten is lager dan vorige jaren, wat de biodiversiteit heeft verbeterd. De aanwezige herten kijken wel de hele dag belangstellend toe, hoe er geïnventariseerd wordt. Als je rustig beweegt, kun je prachtige foto's maken.

Damhert (Annelies Moolenaar)

Ook de wildcamera's hebben hun werk weer goed gedaan. Een jonge Vos en een Fazant werden op heterdaad betrappt.

Natuurmomentje - Beetje 'Bioblitz' in Babadag

Door: Paul Venderbosch

Wie mij een beetje kent weet dat ik graag vertoef in de natuur. Mijn deelname aan de inventarisaties van Tespelduyn, Wassergeest en dit jaar Langeveld komen voort uit mijn passie om waarnemingen te doen, de waarnemingen op naam te brengen en dit vast te leggen. En dit doe ik niet alleen in onze vereniging. Ik hoor van anderen in onze vereniging dat ze jaarlijsten hebben van vogels, dat ze de aantallen van de Bioblitz Langeveld bijhouden of dat ze bijhouden wat er in hun achtertuin zit. Het liefst zou ik dat allemaal doen. Maar ja. De afwas moet ook zo af en toe gedaan worden.

Inventarisatie van waarnemingen in Roemenië

Op mijn vakanties is dat bij mij niet anders. Ik neem standaard een papieren streeplijst mee. Liefst nog in verschillende talen. Vaak wordt die niet ingevuld, maar wordt het digitaal wel vastgelegd. Enkele leden uit de vereniging weten dat ik tussen 2010 en 2016 een paar keer naar Oost-Europa geweest ben en daar ook lijsten bij hield. Zo heb ik mooie herinneringen aan Polen, Hongarije en Bulgarije. Het maken van foto's is natuurlijk een prachtig hulpmiddel om die herinneringen vast te leggen en dus heb ik van die landen ook fotoboeken. In die jaren is ook mijn wens ontstaan om naar Roemenië te gaan. Al is het alleen al om de Donaudelta, wat door vogelaars wordt gezien als een waar vogelparadijs. Het heeft een paar jaar mogen duren voor het ervan kon komen. Op 26 april vloog ik met een vriendin naar Roemenië en verbleef daar tot en met 5 mei. Op 6 mei vlogen we weer terug. We verbleven een aantal dagen in de Donaudelta, vervolgens een dag in Patarlagele en een aantal dagen in Magura (District Brasov).

Ambities en verwachtingspatronen

Mijn verwachtingen waren hoog. Niet dat ik specifieke soorten op het oog had. Maar, als het gaat om de vogels, dan lag het in mijn verwachting dat ik toch minimaal weer de Bijeneter, de Hop, de Wielewaal, de Scharrelaar, de Klapekster en een Klauwier kon afvinken. De vraag wanneer ik het beste kon afreizen naar Roemenië werd bepaald door enerzijds het weten dat de zomergasten al wel binnen moeten zijn en anderzijds dat bomen niet te veel in het blad moeten zitten. Want ja. Dan zie je ze moeilijker.

Het resultaat

Best confronterend als je dan ter plekke erachter komt dat je door een koud voorjaar er toch te vroeg bent. De zomergasten kwamen eigenlijk pas net een beetje

binnen op de laatste dag van mijn vakantie. Dus mijn vogellijst was wat teleurstellend. Slechts 62 soorten. De Hop en Wielewaal heb ik nog wel gehoord maar niet gezien.

Ging het mij dan alleen om de vogels? Nee, wie mij een beetje kent weet dat ik eigenlijk wel een generalist ben. Alles vind ik mooi in de natuur. Dat heeft het geluk dat ik ondanks het gegeven dat ik veel vogels heb gemist, heel veel andere mooie dingen heb gezien. Zo heb ik veel vlinders gezien. Ook nieuwe soorten, zoals de Zuidelijke Pijpbloemvlinder.

Zuidelijke Pijpbloemvlinder (Paul Venderbosch)

En zo leerde ik ook dat de Gojibes (een superfoodproduct) van de Boksdooorn komt, die daar in het wild groeit.

Om de mooie vakantie voor mezelf nog eens te vieren besloot ik na mijn vakantie opnieuw een vakantieboek te maken met mijn foto's. Maar dan 'Bioblitzend'. Niet een reisverslag met plaatjes waar we geweest zijn, maar een robuuste opsomming van wat ik waarnam.

Het nagenieten met een fotoboek

Tijdens het opstarten van het maken van dit reisverslag besloot ik om elke foto te voorzien van 7 soortnamen: de wetenschappelijke naam, de Nederlandse, de

Roemeense en ja vooruit maar, dan ook maar de Engelse, de Franse, de Duitse en de Italiaanse. Dit werd vervolgens een heel project op zich.

De foto's had ik gerangschikt in 5 categorieën: vogels, vlinders, insecten, planten en andere organismen. Buiten het gegeven dat het soms nog heel erg lastig is om een soort op naam te krijgen, is het ook lastig om de buitenlandse andere soortnamen te achterhalen. Van de vogels had ik online wel een aantal lijsten gevonden met Roemeense namen, maar van de vlinders niet.

Het resultaat van het werk is weer-gegeven in de tabel. Van 6 waarnemingen heb ik de soortnaam niet kunnen achterhalen. Dit is ongeveer 4%. Van een groter aantal is het niet gelukt alle vertalingen te vinden. Met name de Roemeense taal is een lastige. Voor 36 van de 135 waarnemingen met foto's had ik niet alle vertalingen kunnen vinden.

	Aantal soort met foto	Alleen familie- of groepsnamen	Geen vertaling gevonden
Vogels	49		
Vlinders	14		10
Insecten	21	1	14
Planten	40	4	12
Andere org.	11	1	
Totaal	135	6	36

Dat ik van 6 waarnemingen de soort niet kon achterhalen vind ik begrijpelijk. Bijvoorbeeld de Dansmug. Wereldwijd zijn er ongeveer 2500 soorten bekend, aldus Wikipedia. 200 soorten daarvan zijn in Nederland te vinden. In Roemenië 722.

Het eindproduct: een fotoboek

Het resultaat van het determineren en vertalen is een rapport van 160 pagina's met 144 foto's geworden. Van ongeveer 36 waarnemingen heb ik dus nog de Roemeense naam nodig.

Oproep: Wie heeft er nog Roemeense boeken liggen met namen van insecten of vlinders? Want wellicht krijg ik dan de ontbrekende soorten nog op naam.

Twee jonge Buizerds ringen op Langeveld

Door: Sjaak Weijers

Begin juni kreeg ik een uitnodiging van de werkgroep Roofvogels Rijnland om bij het ringen van twee jonge Buizerds aanwezig te zijn. De werkgroep Roofvogels Rijnland richt zich op het monitoren van het broedsucces, broedgedrag en conditie, en het ringen van dag- en nachtroofvogels in de regio Rijnland.

Naast 3 mensen van deze werkgroep was er ook een “klimmer” meegekomen. Het buizerdnest bevindt zich namelijk op een hoogte van zo’n 20 meter. Nadat de eerste 9 meter met de ladder werd afgelegd, ging onze klimmer die met touwen en riemen was uitgerust, verder de weg omhoog. Deze klim duurde ruim een half uur. Toen de klimmer eindelijk het nest had bereikt, kon ze heel voorzichtig de jonge buizerds in een tas stoppen en laten zakken. Ondertussen zaten wij al klaar om de jongen te wegen, te meten en tot slot te ringen. Uiteraard mocht ik de jonge vogels ook nog even vasthouden.

Wegen en ringen Buizerds (Sjaak Weijers)

Aan de hand van de meet- en weeg resultaten konden we het geslacht en de leeftijd bepalen. We hebben hier te maken met een vrouw, 34 dagen, vleugellengte 250 mm en 858 gram, die de naam Sylvia heeft gekregen en een man, 32 dagen, vleugellengte 234 mm en 766 gram die als Sjaak verder door het leven gaat. Nadat alles geregistreerd was, werden de jongen weer in de tas gedaan en teruggezet op het nest. Al met al, een leuke en leerzame ervaring.

Vier Torenvalken ringen op Langeveld

Door: Sjaak Weijers

Het ringen van roofvogels is belangrijk voor onderzoek. Het vertelt je bijvoorbeeld waar ze naartoe trekken, hoe oud ze zijn geworden, wat voor gedrag ze vertonen en het geeft informatie over de sterfte onder de soort.

Op 19 mei ben ik samen met een aantal mensen van de Werkgroep Roofvogels Rijnland met een camera in de nestkast van de Torenvalken op Langeveld gaan kijken. Er lagen 4 eieren in de kast. Torenvalken leggen meestal 6 tot 8 eieren, die om de dag gelegd worden en zo kon een datum worden bepaald waarop de jongen zouden zijn uitgekomen.

Op 16 juni zijn we weer teruggegaan met de camera. Er lagen 4 kleine schattige bolletjes veren in de kast. Aan de hand van de grootte kon toen bepaald worden wanneer ze geringd konden worden.

Op 3 juli was het zover, de jongen werden voorzichtig uit de kast gehaald en daarna een voor een gemeten, gewogen en geringd. Door de meetuitslagen weten we dat het 2 mannen en 2 vrouwen zijn. De ouders hebben we, hoe vreemd ook, op dat moment niet gehoord of gezien. Na ongeveer 2 weken na het ringen zijn ze uitgevlogen en ik heb ze niet meer gezien. Al met al weer een leuke ervaring en ik hoop dat ik er volgend jaar weer bij kan zijn.

Jonge Torenvalk (Sjaak Weijers)

🌳 Natuurmomentje – Yabba Dabba Doo!!

Door: Adrie van Dam

Hagedissen zijn koudbloedig en zoonanbidders. Je verwacht ze in warmere delen van de wereld, maar in Nederland leven ook hagedissen. Er zijn zelfs vier soorten. De Muurhagedis (*Podarcis muralis*) die vooral op muren zit en die alleen in Limburg voorkomt. De Zandhagedis (*Lacerta agilis*) houdt van zand en die kom je in de duinen en op de Veluwe tegen. De Hazelworm (*Anguis fragilis*) is een pootloze hagedis en lijkt op een slang. En dan is er nog de Levendbarende hagedis (*Zootoca vivipara*). Hagedissen zijn Schubreptielen (*Squamata*) en gaan met hun lange staart kruipend door het leven.

Het duingebied is o.a. het leefgebied van de Zandhagedis die ook wel Duinhagedis wordt genoemd. De meeste hagedissen zijn bruin, maar het mannetje van de Zandhagedis heeft een opvallende kleur. Toch zie je ze niet zomaar en je hebt geluk als je er een ziet. En je hebt dubbel geluk als je er zelfs drie ziet.

Zandhagedissen (Adrie van Dam)

De mannen kleuren groen als ze geslachtsrijp zijn en op vrijerspad gaan. Op zoek naar een vrouwtje om het bekende kunstje te doen. Op een warme dag tijdens een wandeling in de AWD hoor ik geritsel tussen de dorre bladeren die naast het zandpad liggen. En ik moet goed kijken voordat ik zie wat hiervan de oorzaak is. Het is een bruine Zandhagedis die met een goede schutkleur tussen de bladeren voortbeweegt. Het is een vrouwtje. Dan komt nummer twee in beeld. Een man-

netjes Zandhagedis met een opvallend frisgroene kleur die het vrouwtje achtervolgt. Hij pak het vrouwtje met z'n bek bij haar staart. Deze verleidingskunst gaat er wat primitief aan toe. Het reptielenbrein is nog niet uitgerust met wat fijnere kneepjes. Het tafereel doet me denken aan het Stenen tijdperk waar Fred Flintstone zijn Wilma aan de haren de grot in sleept onder een vreugdekreet van Yabba Dabba Doo!! Dan komt er meer reuring in het spel, want vandaag is er een kaper op de kust en ja, daar zie ik de spelbreker. Een tweede groene man is ook geïnteresseerd in hetzelfde vrouwtje. Hoe gaan ze dit oplossen? Er wordt eerst een robbertje gevochten, want hier komt het aan op spierballentaal. En dit alles onder toezien oog van mevrouw de hagedis die het allemaal aankijkt en zich er verder niet mee bemoeit. De rivaal speelt de tweede viool en moet het toneel verlaten. Het gezellige onderonsje van de twee vrijers kan weer doorgaan. Dat ik getuige mocht zijn van dit bijzondere moment geeft mij ook een beetje het Yabba Dabba Doo gevoel.

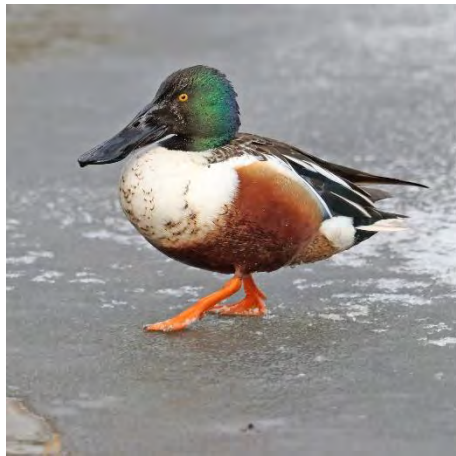
De Slobeend

Door: Paul Venderbosch

Om een Slob heb ik geweest
Want de slob zat in het slop
Hij zag een toppereend
en die zat geheel rechtop

De Slob schudde telkens 'nee':
·"Waarom ben ik geen "Topper"?"
De Topper dacht toen mee
en zwom toen nog rechtopper

De Topper zei toen gemeend:
"Ook jij bent best wel oké"
Je bent dan wel geen Toppereend
maar hebt wel je snavel mee

Waarnemingen 1 mei t/m 31 juli

Door: Sarah Humphrey

In 2006 nam ik de verantwoordelijkheid voor deze waarnemingenrubriek over van Hans van Stijn. In 2013 gingen wij over van een overzicht in tabelformaat tot een verhaal dat hopelijk prettig leest. Wij zijn nu 10 jaar verder en wij gaan het weer iets anders doen. Na overleg met de redactie en lettend op de opmerkingen gemaakt in onze enquête neem ik voortaan vooral de bijzonderheden in mijn overzicht op. Dat wil zeggen bijzondere soorten en aparte waarnemingen qua aantal en gedrag, vogeltellingen en ook een stuk fenologie in het voor- en najaar. Door de jaren heen zijn er meer waarnemingen ingevoerd op waarneming.nl en dat is maar goed ook! Graag dat blijven doen! De keerzijde is dat het steeds meer werk wordt om duizenden waarnemingen door te nemen (een keer werd het meer dan 5000) en om het verhaal boeiend te houden. Het lijkt mij daarom verstandig om het wat korter en overzichtelijker te maken. Het volledig overzicht van de afgelopen periode is altijd terug te vinden op <https://knnvbollen.waarneming.nl/>.

Op 8 mei zijn er op de Klinkenbergerplas 3 adulte Geoorde Futen in zomerkleed ter plaatse (HVS, JWI, WNL). De vogels blijven maar een dag op de plas. Van 5 tot en met 21 mei is er een Roerdomp regelmatig te zien op de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (VWA). Op 9 juni ziet een waarnemer een Kwak vlakbij zijn huis op de Heereweg in Lisse (ABE).

Leuk om te melden is het broedgeval van een Zomertaling in een sloot in de Hoo-geveense Polder te Noordwijkerhout. Op 16 juni is er een ouder vogel ter plaatse met 9 jongen (RGE). Op 1 mei zijn er 3 ♂ Krooneenden ter plaatse op de Klinkenbergerplas. De volgende dagen blijven er een of twee vogels, een ex. is voor het laatste op 11 mei gezien (EBO, HVS, JDR).

Op 7 juni vliegt een Wespendief over de Katholieke kerk in Sassenheim, de vogel is opgepikt dankzij een omhoogkijkende jonge Slechtvalk (HVS). Een Zwarte Wouw is op 13 juni ter plaatse in de Noordzijderpolder te Noordwijkerhout (RJA). Bijzonder leuk is de waarneming op 11 mei van een vierde kalenderjaar Zearend, vliegend over de St. Bavo in Noordwijkerhout. Dit is de tweede waarneming van deze soort in Noordwijkerhout dit jaar (MWI). Op Bevrijdingsdag vliegt er een ♀ Grauwe Kiekendief in noordoostelijke richting over het zuidelijke deel van de Zwetterpolder (PSP). Een Visarend vliegt op 12 mei in noordelijke richting over de Noordwijkerhoutsche Geest (WNL).

Op 4 mei slaat een Roodpootvalk in de Noordzijdepolder een Veldleeuwerik uit de lucht na een spectaculaire jacht (WNL). Een jagende Boomvalk is op 6 juli in Warmond gezien (WNL).

De vorige keer schreef ik over de Sassenheimse Slechtvalken en de hoop dat er dit jaar met succes gebroed wordt. Het is gelukt de ouders drie jongen groot te brengen, allemaal mannetjes. Op 30 mei vliegt het eerste jong uit, de derde op 1 juni. Het hele gezin is regelmatig te zien op en rondom de toren van de Pancratiuskerk (VWA).

Op meerdere plekken in de regio komen waarnemingen binnen van Patrijzen met jong, de grootste groep is een van 17 vogels (2 ouders met 15 jongen) langs de Heereweg in Noordwijkerhout. Nog een groep van 13 exx. is te zien in de omgeving van de Groote Looster in Lisse. Grappig zijn de 2 Kwartels die 's avonds op 26 juli tegen elkaar roepen in de omgeving van de Sancta Maria in Noordwijkerhout (VWA).

Eind juni zet een bollenboer zijn land langs de Wasbeeklaan in Sassenheim onder water. Dat levert mooie taferelen op van foeragerende Grutto's, de grootste groep is van 108 vogels op 10 juli (WNL). Andere soorten steltlopers die hier te zien zijn 6 ♂ Kemphanen op 10 juli (AMO), een foeragerende juveniele Kluut op 13 juli (VWA) en 3 Bosruiters op 15 juli (WNL). Tijdens het zwemmen op 8 juli op de Klinkenbergerplas ziet een waarnemer 2 Zwarte Sterns, de vogels vliegen enkele keren op korte afstand over hem heen (WNL).

Juvenile Ransuilen zijn in juni in de avonduren regelmatig te horen in de omgeving van de Sassenheimse Tennisvereniging (WNL). In de Hoogeveense Polder te Noordwijkerhout zijn er op 9 juni vier pas uitgevlogen jongen gefotografeerd (WNL). Veruit de meest opvallende waarneming van de afgelopen periode is die van een Bijeneter, gezien op 3 juni vanaf de uitkijkpunt op de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (WNL). De vogel vliegt vrij laag over en ondanks het verder zoeken in de omgeving is de vogel niet meer gezien. Gelukkig zijn er foto's gemaakt. De laatste waarneming van deze soort in ons gebied dateert van juni 2015 en deze van dit jaar is de allereerste voor de gemeente Teylingen!

Een Engelse Kwikstaart (een ondersoort van de Gele Kwikstaart) is in mei en juni op twee plekken gezien: de Hoogeveense Polder en Polder Het Langeveld in Noordwijkerhout (WNL). Paapjes zijn de afgelopen periode mondjesmaat gezien met de grootste groep van 4 exx. (2 ♂ en 2 ♀) in de Elsgeesterpolder te Voorhout op 28 mei (PSP). Van 3 tot en met 6 mei is een Sprinkhaanzanger te horen op de

Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (VWA). Leuk zijn de vele waarnemingen van Spotvogels. Het eerste zingende ex. is op 6 mei gehoord in de Hoogeveense Polder te Noordwijkerhout (SWE). Andere plekken waar deze soort te horen is zijn de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim, het Keukenhofbos in Lisse, het centrum van Hillegom en de Eendenkooi in Warmond (VWA). Een Fluiter zingt op 6 juni in de Eendenkooi te Warmond (WTA). Op 27 mei is er een zingende ♂ Wielewaal te horen in het Heempark te Hillegom (WNL).

Met dank aan de waarnemers:

ABE	André Beijk	JWI	Jan Wierda	SWE	Sjaak Weijers
AMO	Annelies Moolenaar	MWI	Maarten Wielstra	VWA	Vele waarnemers
EBO	Erik Boekhoven	PSP	Peter Spierenburg	WNL	waarneming.nl
HVS	Hans van Stijn	RGE	Reinder Genuit	WTA	Wil Tamis
JDR	Job de Ridder	RJA	Rob Jansson		

Waarnemingen voor de periode 1 augustus t/m 1 oktober kunnen worden doorgegeven via www.waarnemingen.nl, bereikbaar via onze website, of per email: vogelsbollenstreek@gmail.com

Activiteitenprogramma

Zaterdag 23 september 2023 – Strandexcursie Langevelderslag

Onder de deskundige en inspirerende leiding van Ellen van der Niet gaan we een strandexcursie houden op zaterdag 23 september. Ellen zal ons van alles vertellen over de dingen die we tegen komen op het strand en dat zijn soms verrassende zaken. In verband met het laag water begint de excursie om 14.30 uur en zal ongeveer eindigen om 16.30 uur. We vertrekken om 14.00 uur bij het gemeentehuis in Lisse. De kosten bedragen € 2,00 (incl. parkeren) af te rekenen met de chauffeur. Voor de mensen die rechtstreeks gaan, we verzamelen bij de Langevelderslag bij de strandwinkel de Slag.

Opgeven bij Jan Plomp 0252-516545 of janplomp2017@gmail.com voor 20 september.

Zaterdag 21 oktober - Paddenstoelenwandeling op Tespelduyn

De jaarlijkse Paddenstoelenwandeling op Tespelduyn staat dit jaar weer onder leiding van Arie Dwarswaard. Paddenstoelen gedijen goed op Tespelduyn. Door de unieke ligging met veel waterpartijen en sloten, oude bomen en jonge bosjes, hoge en lage bermen is de variatie groot. We starten om 9.30 uur vanaf het terras

van Tespelduyn en verwachten rond 12.00 uur weer terug te zijn. Doe stevige schoenen of laarzen aan, want we gaan het (natte) bos in. Adres: Tस्पellaan 53, 2211VT Noordwijkerhout.

Opgeven kan tot 20 oktober 2023 bij secretaris@Bollenstreek.KNNV.nl of via Tस्पelduyn: <https://tespelduyn.nl/mvo/aanmelden-natuurwandeling/>

Zaterdag 28 oktober - Minicursus Paddenstoelen 2023

KNNV Bollenstreek organiseert wederom een Minicursus Paddenstoelen op zaterdag 28 oktober 2023 van 9.30 tot 15.30 uur. De cursus is bedoeld voor beginners, die graag iets meer willen leren over paddenstoelen. Hoe groeien ze, waar groeien ze en hoe breng je ze op naam. In de ochtend behandelen we de theorie, die we 's middags in het veld in de praktijk gaan brengen. Iedereen, die regelmatig in de natuur wandelt, komt paddenstoelen tegen. In beginsel kan dat gedurende het hele jaar, maar de herfst is toch wel bij uitstek het paddenstoelenseizoen. Je ziet ze overal hun kopjes boven de grond steken om vervolgens gedurende enkele dagen uit te groeien tot prachtige exemplaren. Soms rood met witte stippen, maar ook geel, paars, groen of bruin. Soms met platte hoedjes, puntmutsen of grillige gevormd. Soms groot, maar vaak minuscule klein. Die rode met witte stippen kunnen de meeste mensen nog wel op naam brengen, maar al die anderen zijn toch wat moeilijker. In deze minicursus behandelen we de basiskennis over paddenstoelen. Wat zijn paddenstoelen? Hoe keek men vroeger naar paddenstoelen? Waar kun je ze vinden en hoe kun je ze herkennen? Waarom is het grootste gedeelte van de 'paddenstoel' verborgen? Wat is de rol van paddenstoelen in de natuur? En hoe pas je een determinatiesleutel toe, zodat je ze op naam kunt brengen. De cursus wordt gegeven door Arie Dwarswaard, Agaat Mesman en Maud van der Veen. Het theoretisch deel van de cursus vindt plaats in Speeltuin de Bijenkorf, Emmastraat 49, 2165 PR, Lisse. De excursie zal waarschijnlijk in het Keukenhofbosch plaatsvinden, Spekkelaan 18, 2161 GH, Lisse. Als u geen lid of donateur bent van de KNNV bedragen de kosten € 7,50. Als u lid of donateur bent of wordt is de cursus gratis. Wij zorgen voor hand-outs van de presentatie en voor koffie en thee. Voor de lunch moet iedereen zelf wat meenemen. Het maximum aantal deelnemers is 20.

U kunt zich opgeven voor deze cursus bij secretaris@bollenstreek.knnv.nl. Graag ontvangen wij uw naam, adres, telefoonnummer en e-mailadres. We nemen dan contact met u op.

Woensdag 8 november 2023 - VOOR leden DOOR leden van onze vereniging

De avond Voor Leden Door Leden is een goede gewoonte geworden. Vandaar dat de excursiecommissie deze avond weer op het programma heeft gezet. We reke-

nen weer op enthousiaste leden die hun natuurbelevissen willen laten zien d.m.v. foto's, filmpjes, boeiend verhaal e.d. Er is gelegenheid voor vier presentaties van 20 minuten, tussendoor is er een pauze.

Na afloop nog even napraten onder het genot van een drankje en een hapje. Wie neemt de uitdaging aan en laat de andere leden genieten van de natuur zoals zij die beleven. Opgeven voor 5 november bij Jan Plomp tel 0252-516545 of email janplomp2017@gmail.com. De avond begint om 20.00 uur en eindigt om 22.00 uur in het speeltuingebouw de Bijenkorf Emmastraat 49 te Lisse. Toegang gratis.

Zaterdag 11 november 2023 - Najaarswandeling in Koningshof

Koningshof staat bekend als een landgoed met veel (ook zeldzame) paddenstoelen. Alfons Vaessen kent ze allemaal, alsook de geschiedenis van dit eeuwenoude landgoed. Natuurlijk wordt er ook aandacht besteed aan de plantenwereld, want ook daar biedt Koningshof enkele bijzondere soorten.

Wij vertrekken om 12.15 uur vanaf de grote parkeerplaats tegenover het gemeentehuis van Lisse. De wandeling begint om 13.00 uur en duurt ong. 2.5 uur.

U kunt zich per e-mail opgeven bij jan.bischoff.tulleken@gmail.com, uiterlijk op 8 november. Wilt u daarbij opgeven of u zelf rijdt en eventueel anderen mee wilt nemen (graag met opgave aantal), of dat u liever met een ander meerijdt. Meerrijders betalen € 2,00 aan hun chauffeur. Voor diegenen die rechtstreeks naar Koningshof gaan: Wij verzamelen op de parkeerplaats van Koningshof (het is betaald parkeren), Duinlustweg 26, 2051 AB Overveen.

Woensdag 29 november 2023 - Lezing over Nepal van Piet Veel

Nepal is bij een ieder het meest bekend door de ligging van de hoogste berg ter wereld, de Mount Everest, binnen haar grenzen. Het Himalaya-gebergte vormt dan ook een groot deel van het landschap. De variatie in hoogte zorgt voor een groot aantal verschillende ecologische zones, van groenblijvende loofbossen in de lage dalen, nevelwouden van Rhododendron hogerop tot de boomloze alpiene zone met laag struikgewas en gletsjerhabitats. Ten noorden van de Himalayaketten bevindt zich het droge Tibetaanse plateau, waarvan een deel binnen de Nepalese grenzen ligt. En in het zuiden vindt je grenzend aan India de Terai een langgerekte laaggelegen tropische vlakke met bijbehorende fauna als tijgers en olifanten. Piet bezoekt vanaf 1973 regelmatig dit land. Hij heeft een groot aantal tracks door de bergen en op het Tibetaanse plateau gemaakt en diverse nationale parken in de Terai gezocht. Hij vertelt daar graag over in deze lezing en zal daarin ook aandacht besteden aan de diverse bevolkingsgroepen en hun cultuur.

De lezing begint om 20.00 uur, duurt tot ong. 22.00 uur en vindt plaats in het speeltuingebouw de Bijenkorf, Emmastraat 49, 2161PR Lisse. Toegang is gratis.

Opgeven kan per e-mail bij jan.bischoff.tulleken@gmail.com tot uiterlijk 26 november.

Woensdag 6 december – Uilenballen pluizen – ook voor kinderen

Vies of interessant en leuk? Waarom is het interessant?

Van uilen weten veel mensen niet zoveel omdat ze 's nachts actief zijn als wij slapen. Maar uilen kunnen ons een heleboel vertellen over kleine zoogdieren die zelf ook 's nachts en nog meer in het verborgene leven. Denk hierbij bijvoorbeeld aan muizen, ratten en mollen, want de uilen leven daarvan. Als je meer wilt weten hoe dit allemaal in elkaar steekt, dan is hier je kans en niet alleen voor volwassenen maar ook voor jullie kinderen of kleinkinderen, tenminste als ze 6 jaar of ouder zijn. Juist zij gaan hier soms helemaal op los. Daarom zijn ook zij bij deze bijeenkomst welkom. U moet ze dan wel allemaal naast uzelf van te voren even opgeven bij Agaat Mesman agaat@quicknet.nl of 06-55061112.

Het uilenballen pluizen doen we in speeltuin de Bijenkorf. In onze beperkte werkruimte hebben we maar plaats voor 20 deelnemers. Dus niet te lang aarzelen met opgeven, want ook hier geldt het spreekwoord: "Wie het eerst komt, die het eerst maalt". Wij zorgen voor de informatie, de ballen en een drankje. Jullie moeten voor deze activiteit zelf even voor het gereedschap zorgen dat je nodig hebt bij deze actie. Verzamel hiervoor even voor elke deelnemer: een satéprikker, een pincet, een oude tandenborstel en als je dat hebt een vergrootglas of een loepje. We zien U graag in het speeltuingebouw de Bijenkorf, Emmastraat 49, 2165 PR Lisse. We beginnen om 19.30 uur en eindigen om 21.30 uur. Niet leden zijn ook welkom. En het is gratis.

Zaterdag 6 januari 2024 - Nieuwjaarspannenkoekenwandeling in de AWD

Al veel jaren organiseert de KNNV Bollenstreek op de eerste zaterdag van het nieuwe jaar deze inmiddels traditionele wandeling. Na afloop van de wandeling (rond 12.00 uur) gaan wij in de Boshut van 't Panneland genieten van een heerlijke pannenkoek. De vereniging biedt een drankje aan, de pannenkoek is voor eigen rekening. Wij vertrekken om 09.00 uur vanaf de grote parkeerplaats tegenover het gemeentehuis van Lisse naar de ingang Panneland van de AWD.

U kunt zich per e-mail opgeven bij jan.bischoff.tulleken@gmail.com. Wilt u opgeven of u zelf rijdt en eventueel anderen mee wilt nemen (graag aantal personen opgeven) of dat u liever met een ander mee wilt rijden, dan wel rechtstreeks naar Panneland gaat. Meerrijders betalen € 2,00 aan hun chauffeur.

